

*Dr Maša M. Kulauzov, vanredni profesor
Univerzitet u Novom Sadu
Pravni fakultet u Novom Sadu
M.Kulauzov@pf.uns.ac.rs*

JAVNA PRODAJA PO ODREDBAMA GRAĐANSKOG PROCESNOG ZAKONODAVSTVA SRBIJE IZ 1865. GODINE*

Sažetak: *Autor u radu vrši istorijskopravnu analizu odredaba parničnog zakonodavstva Srbije iz 1865. godine koje se odnose na javnu prodaju kao završni segment izvršnog postupka. S obzirom na to da prinudno namirenje poveriočevog potraživanja putem usmenog javnog nadmetanja predstavlja delikatan i osetljiv proces koji unosi velike potrese u život izvršnog dužnika, projektovana zakonska rešenja u toj oblasti bila su predmet ozbiljne i detaljne rasprave vođene između autora zakonskog nacrtu i Komisije Državnog saveta. U tekstu je učinjen osvrt na sve primedbe koje je Komisija iznela na zakonski nacrt, predloge da se na nekim mestima zadrže odredbe važeće procesne kodifikacije iz 1860. godine, kao i odgovore ministra pravde Rajka Lešjanina, pisca projekta na zapažanja Savetske komisije. Razmotrena su rešenja koja se tiču javne prodaje usvojena u finalnoj verziji zakonskog teksta, njihove ozakonjene izmene i dopune, ali i modifikacije ove izvršne radnje predviđene u zakonskim projektima iz 1872. i 1891. godine koje nikada nisu stupile na snagu. Iako nisu ozakonjene, mišljenje je autora da i ove projektovane izmene zaslužuju pažnju jer sadrže neke korisne sugestije na koji način da se što brže i efikasnije sprovede izvršenje javnom prodajom, kao i kako da se učvrsti procesna disciplina i poboljša položaj izvršnog dužnika.*

Ključne reči: *Zakonski nacrti, građansko procesno zakonodavstvo, građanski sudski postupak, izvršenje presude, javna prodaja.*

---

* Rad je nastao kao rezultat naučnog angažovanja na projektu Pravnog fakulteta u Novom Sadu pod nazivom „Pravna tradicija i novi pravni izazovi” u 2019. godini.

1. UVOD

Izvršni postupak je poslednja i ujedno najznačajnija faza u postupku realizacije zaštite povređenih ili ugroženih subjektivnih građanskih prava. Po rečima našeg znamenitog procesualiste prof. dr Borislava Blagojevića „Izvršenje znači postavljanje stvari na njihovo nužno mesto u pravnome poretku.”¹ U izvršnom postupku se prinudno ostvaruje poveriočevo potraživanje utvrđeno u prethodno vođenom postupku, i na taj način se faktičko stanje usklađuje sa pravnim stanjem konstatovanim u izvršnoj ispravi. Pokretanje izvršnog postupka je jedini put koji vodi namirenju poveriočevog potraživanja ukoliko dužnik nije spreman da u paricionom roku ispuni činidbu koja mu je naložena u dispozitivu presude. Izvršni postupak okončava se izvršnom radnjom putem koje se potraživanje poverioca prinudno realizuje, a među kojima veoma važno mesto zauzimaju prodaja pokretnih i nepokretnih stvari dužnika.

Javna prodaja nepokretnosti najviše pogađa interese dužnika jer je nepokretna imovina, po pravilu, daleko značajnija i vrednija od pokretne imovine. Zato sudovi u vreme važenja Zakonika o građanskom sudskom postupku iz 1865. godine nisu dozvoljavali izvršenje na nepokretnostima, odnosno njihovu prodaju sve dok se u postupku ne bi iscrpela sva ostala sredstva i predmeti izvršenja. Tek nakon bezuspešnih pokušaja da se na neki drugi način naplati potraživanje u postupku izvršenja, sud bi, na predlog poverioca, dozvolio sprovođenje izvršenja prodajom nepokretnosti.

Ovakvo postupanje sudskih organa imalo je za svrhu da zaštiti dužnika od malicioznog ponašanja izvršnog poverioca, eventualno sračunatog s namerom da se izvršnom dužniku nepotrebno nanese šteta sudskom prodajom nepokretnosti iako je postojala druga imovina iz koje se moglo namiriti potraživanje. Osim toga, ovakva praksa bila je uslovljena i praktičnim razlozima jer je izvršenje daleko jednostavnije sprovesti prodajom pokretnih stvari. U svakom slučaju, naš zakonodavac se opredelio za tzv. *specijalnu egzekuciju*, što znači da bi bile zaplenjene samo stvari dužnika dovoljne za namirenje poveriočevog potraživanja, a ne celokupna dužnikova imovina.²

Imajući vidu posledice koje javna prodaja nepokretnih stvari može imati po imovno stanje dužnika, ali i značaj prodaje pokretnih stvari kao bržeg i jednostavnijeg sredstva namirenja poveriočevog potraživanja, obema izvršnim radnjama je u građanskom procesnom zakonodavstvu Srbije iz 1865. godine posvećena velika pažnja. Ne samo da je znatan broj zakonskih odredaba posvećen sprovo-

¹ Borislav T. Blagojević, *Načela privatnoga procesnoga prava*, Beograd 1936, 137.

² Dragoljub Arandelović, „Šta se ne može uzeti u popis za izvršenje sudskih odluka? (Objašnjenje § 471. sudskog postupka u građanskim parnicama)”, *Policijiski glasnik – Službeni list Ministarstva unutrašnjih dela*, br. 9 od 16. novembra 1908, Beograd, 364.

đenju izvršenja na ovaj način, već je i poništaj neuredne prodaje putem usmenog javnog nadmetanja izdvojen u posebno poglavlje.³

2. KONAČNO UOBLIČAVANJE ODREDABA O JAVNOJ PRODAJI U ZAKONSKOM PROJEKTU

Nakon što je ministar pravde Rajko Lešjanin izradio zakonski nacrt i uputio ga Državnom savetu na odobrenje,⁴ Savet je na svojoj sednici održanoj 26. novembra 1864. godine imenovao četvoročlanu komisiju sa zadatkom da pretrese nacrt i saopšti mu svoje eventualne primedbe.⁵

Komisija se najpre osvrnula na dužinu roka predviđenog za izvršenje sudskih odluka, koji je u čl. 480 glave XVII pod nazivom *O izvršenju presude* jednoobrazno opredeljen na šest meseci, bilo da je izvršenje potrebno sprovesti prodajom pokretnih, bilo nepokretnih stvari.⁶ Komisija je ovakav predlog resornog ministra smatrala neprihvatljivim i ujedno se osvrnula na čl. 246 važećeg građanskog postupka po kome se presuda morala u svemu izvršiti za šest nedelja od njenog dostavljanja nadležnoj policijskoj vlasti, čak i ukoliko su se nepokretna dobra određena za prodaju nalazila u različitim mestima. Ovaj rok je samo uz zvanično odobrenje Ministarstva pravde u opravdanim slučajevima mogao biti produžen.⁷

Ministar je usvojio primedbu Komisije i pristao na skraćivanje roka za prinudnu naplatu poveriočevog potraživanja na tri meseca za javnu prodaju nepokretnosti i šest nedelja za javnu prodaju pokretnih stvari. Ovo kompromisno rešenje prihvaćeno je i u konačnoj redakciji zakonskog teksta kao st. 1 čl. 464 Zakonika.⁸

Pored toga što je kritikovala dužinu roka za sprovođenje izvršenja, Savetska komisija je čl. 480 projekta ocenila i kao nepotpun, jer nije normirao situaciju kada se namerno odugovlači sa izvršenjem presude ili rešenja i tako ugrožava procesni položaj izvršnog poverioca. U tom smislu članovi Saveta su predlagali da se gorepomenuti član dopuni odeljkom II u kome bi bilo propisano da je mini-

---

³ Vid. Glavu XIX O uništenju neuredne javne prodaje Zakonika o postupku sudskom u građanskim parnicama sa svima izmenama i dopunama (u daljem tekstu: Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama), Krf 1917.

⁴ Pismo Ministra pravde Državnom savetu od 23. novembra 1864. godine, Arhiv Srbije (u daljem tekstu: AS), fond Državni savet (u daljem tekstu: DS), 1865, broj dokumenta (u daljem tekstu: dok. br.) 53, list (u daljem tekstu: l.) 1.

⁵ Ibid.

⁶ Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama (u daljem tekstu: Projekat Zakonika o sudskom postupku), AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 86.

⁷ Zakonik o postupku sudejskom u građanskim parnicama za Knjažestvo Srbiju (u daljem tekstu: Zakonik iz 1860. godine), Beograd 1860.

⁸ Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama od 26. januara 1865. godine (u daljem tekstu: Konačna verzija Zakonika o sudskom postupku), AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 239.

star unutrašnjih dela nadležan da odlučuje po žalbama zbog odugovlačenja u izvršenju sudskih odluka. Sa predloženom dopunom se ministar Rajko Lešjanin saglasio.⁹

Da je izvršna vlast uvek davala prednost prodaji pokretnih stvari putem usmenog javnog nadmetanja svedoči i čl. 482 projekta. U njemu je propisano da će izvršnom dužniku koji odbije da sam opredeli stvari za prodaju policijska vlast najkasnije za 15 dana od prijema presude popisati i proceniti najpre pokretne stvari (podvukla M. K.), pa tek ako utvrdi da novčani iznos koji bi bio dobijen njihovom prodajom ne bi bio dovoljan za namirenje poveriočevog potraživanja, popisaće i proceniti, a potom i prodati dužnikove nepokretnosti.¹⁰

Na ovakvu formulaciju čl. 482 Državni savet nije imao primedaba, i on je u izvornoj verziji ušao i u finalni tekst kodeksa kao čl. 466.¹¹ Činjenica da su svi zakonodavni činioци bili saglasni kako naplata potraživanja iz vrednosti pokretnih stvari treba da ima prioritet svedoči o njihovom jedinstvenom stavu da takav vid prodaje pokazuje niz prednosti u odnosu na prodaju nepokretnosti. S jedne strane, zato što je nepokretna imovina po pravilu veće vrednosti i njena prodaja može ozbiljno da ugrozi egzistenciju izvršnog dužnika, ali, s druge strane, i iz praktičnih razloga, jer je prodaju pokretnih stvari moguće daleko brže izvršiti u mnogo kraćim rokovima s obzirom na to da nije potrebno pribavljati svedočanstvo (tapiju) kojom se dokazuje vlasništvo na nepokretnosti.

Imajući u vidu upravo ove praktične prednosti opredeljivanja pokretnih stvari kao predmeta izvršenja, ministar unutrašnjih dela Jovan Đaja je 1891. godine u svom projektu izmena i dopuna pojedinih odredaba važećeg zakonika insistirao na prodaji pokretne imovine čak i protiv volje dužnika, mada se o njemu uvek vodilo računa kao o slabijoj strani u postupku (čl. 477 projekta).¹²

Savetska komisija stavila je primedbu ministru na rešenje projektovano u čl. 514 nacarta. Po njemu je, u slučaju da se prodajom nepokretnih dobara u jednom okrugu presuda nije mogla u potpunosti izvršiti, sam parničar bio dužan da se za naplatu ostatka svog potraživanja obrati vlasti onog okruga u kojem je dužnik imao još nepokretne imovine.¹³ Komisija je, naime, smatrala celishodnijim da se u tom slučaju policijska vlast okruga u kojem je izvršna radnja preduzeta službenim putem obrati policijskoj vlasti okruga u kome dužnik poseduje još nepokret-

---

⁹ Izveštaj Komisije Državnom savetu od 14. decembra 1864. godine, AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 129.

¹⁰ Projekat Zakonika o sudskom postupku, l. 86.

¹¹ Konačna verzija Zakonika o sudskom postupku, l. 240.

¹² Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, fascikla (u daljem tekstu: f.) 34, dok. br. 33, l. 8.

¹³ Projekat Zakonika o sudskom postupku, l. 94.

nosti, kako bi ona postupila po propisima o javnoj prodaji.¹⁴ Pored toga što je takvo rešenje već bilo predviđeno u čl. 267 važećeg parničnog zakonika,¹⁵ Komisija je bila mišljenja da bi nosioci javne vlasti daleko lakše postigli sprovođenje dopunskog izvršenja u drugom okrugu nego što bi to pošlo za rukom parničaru kao privatnom licu. Ministar je predloženu izmenu usvojio.¹⁶

U pogledu tužbe koju je lice oštećeno krivicom policijskog zvaničnika ili nadmetača bilo ovlašćeno da podnese po odredbama glave XVIII *O uništenju neuredne javne prodaje*, Komisija je sugerisala ministru da se, umesto predložene izmena, zadrži I i II odeljak člana 272 Zakonika o građanskom sudskom postupku iz 1860. godine. Naime, savetnici su bili mišljenja da je bolje zadržati postojeće rešenje predviđeno u pomenutom članu važećeg zakonodavstva jer su sa njim već upoznati sudije i svi ostali učesnici u javnoj prodaji, a pored toga odgovara i svrsi zbog koje je doneto.¹⁷ Ministar je uvažio argumentaciju Komisije i u konačnoj verziji zakonskog teksta zadržana su oba odeljka čl. 272 pozitivnog prava kao čl. 504 i 505 novog Zakonika.¹⁸

Komisija je kritikovala i sadržinu čl. 522 projekta u kome je normirano da se tužbe podnete radi poništaja neuredne javne prodaje raspravljaju presudom.¹⁹ Članovi Komisije su smatrali da je bolje o takvim tužbama, kao uostalom i do tada,²⁰ odlučivati rešenjem, jer poništaj neuredne javne prodaje ulazi u krug pitanja koja bi trebalo što hitnije rešavati. Zato je daleko podesniji da sudska odluka bude u formi rešenja a ne presude, jer se žalbe na rešenja ne razmatraju i pred Apelacionim, već samo pred Kasacionim sudom.²¹ Ministar se saglasio sa mišljenjem savetnika i izmenio odredbu čl. 522 projekta u predloženom pravcu.²²

Pregledom Izveštaja koji je Komisija po okončanom poslu uputila Državnom savetu lako se može zaključiti da su savetnici u više navrata insistirali na zadržavanju postojećih zakonskih rešenja, očigledno ih smatrajući celishodnijim od izmena predloženih od strane resornog ministra.

Sve ostale odredbe koje se odnose na sprovođenje izvršenja prodajom putem usmenog javnog nadmetanja usvojene su u izvornom obliku, jedino što je u ko-

¹⁴ Izveštaj Komisije Državnom savetu od 14. decembra 1864. godine, AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 132.

¹⁵ Vid. Zakonik iz 1860. godine.

¹⁶ Vid. čl. 498 Konačne verzije Zakonika o sudskom postupku, l. 251.

¹⁷ Izveštaj Komisije Državnom savetu od 14. decembra 1864. godine, AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 133-134.

¹⁸ Konačna verzija Zakonika o sudskom postupku, l. 252-253.

¹⁹ Projekat Zakonika o sudskom postupku, l. 96.

²⁰ Vid. čl. 275 Zakonika iz 1860. godine.

²¹ Izveštaj Komisije Državnom savetu od 14. decembra 1864. godine, AS, DS, 1865, dok. br. 53, l. 134-135.

²² Vid. čl. 507 Konačne verzije Zakonika o sudskom postupku, l. 253.

načnom tekstu promijenjena numeracija članova i raspored materije utoliko što su odredbe o izvršenju presuda i uništenju neuredne javne prodaje sada činile glave XVIII i XIX Zakonika.²³

3. ZAKONSKE ODREDBE O JAVNOJ PRODAJI I PREDLOŽENE IZMENE ZAKONSKIH REŠENJA

Rokovi od šest nedelja za sprovođenje izvršenja prodajom pokretnih stvari i tri meseca za sprovođenje izvršenja prodajom nepokretnosti, opredeljeni nakon pretresa zakonskog nacрта u čl. 464 nisu menjani za sve vreme važenja procesne kodifikacije.²⁴ Ipak, 1872. godine je usledila inicijativa tadašnjeg ministra pravde Stojana Veljkovića da se rok za obavljanje ovih izvršnih radnji drastično skрати na svega tri dana, kako za pokretne, tako i za nepokretne stvari. Još je frapantnija od predložene izmene činjenica da se gotovo niko od sudija pozvanih da se o ministrovom zakonskom projektu izjasne,²⁵ uključujući i Komisiju koju je obrazovao Državni savet, nije osvrnuo na ovu projektovanu zakonsku izmenu. Samo su sudije Užičkog okružnog suda skrenule pažnju ministru da se za tri dana ni pokretne stvari ne bi mogle rasprodati i da bi postojeće rokove bilo poželjno skratiti, ali na 15 dana za prodaju pokretnih stvari i šest nedelja za prodaju nepokretne imovine.²⁶

Jasno je, naime, da je cilj izvršnog postupka brzo i efikasno namirenje izvršnog poverioca, kao i da isuviše složen i dugotrajan proces prinudne naplate njegovog potraživanja slabi poveriočev procesni položaj. Zato su pojedini nosioci sudskih funkcija predložili druge mere za ubrzanje sprovođenja izvršenja bez radikalnog skraćivanja rokova. U tom smislu je Savetska komisija predlagala da se čl. 466 koji se odnosi na popis i procenu dužnikove imovine dopuni tako da se dozvoli policijskim vlastima da pristupe popisu imovine pokojnog dužnika i pre nego što bi od naslednika dobile uverenje da li će dug platiti, jer bi se u protivnom dužnikove stvari mogle upropastiti.²⁷ Sudija Negotinskog okružnog suda Simo Simić je, pak, sa svoje strane sugerisao da bi trebalo, kako bi se ubrzala procedura i učvrstila procesna disciplina, dopuniti čl. 464. On je predlagao da se čl. 464 dopuni dodatnim stavom u kome bi bilo propisano da policijske vlasti kojima je

---

²³ Vid. Konačnu verziju Zakonika o sudskom postupku, l. 238-253.

²⁴ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

²⁵ Pretpis Ministra pravde svim sudovima od 28. oktobra 1872. godine, AS, fond Ministarstvo pravde (u daljem tekstu: MP), 1872, dok. br. 4, l. 12.

²⁶ Primjetbe Užičkog okružnog suda na predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o post. sudskom u građanskom parnicama od 12. februara 1873. godine (u daljem tekstu: Primjetbe Užičkog okružnog suda), AS, MP, 1872, dok. br. 4, l. 23.

²⁷ Komisija Državnom savetu 22. septembra 1872. godine, AS, MP, 1872, dok. br. 6, l. 4.

podneta presuda ili rešenje odgovaraju za štetu ako odmah ne pristupe popisu dužnikovog imanja.²⁸ I naš renomirani profesor Velike škole Andra Đorđević je u svom udžbeniku građanskog procesnog prava predlagao uvođenje novčanih kazni za policijske činovnike koji odugovlače sa izvršenjem presuda, te tako otežavaju privredni saobraćaj i nanose veliku materijalnu štetu zainteresovanim licima.²⁹ Predugo čekanje na egzekuciju sudskih odluka nije bilo ni u interesu izvršnog dužnika s obzirom na to da su sa prolongiranjem postupka rastle kamate i troškovi koje je on, kao stranka koja je skrivila prinudnu naplatu, bio u obavezi da plati.³⁰

U vremenskom intervalu od 15 dana od popisa i procene dužnikove pokretne imovine, odnosno dobijenog izveštaja o eventualnom postojanju intabulacije (pribeleske) na popisanim nepokretnostima, pristupalo se oglašavanju prodaje putem usmenog javnog nadmetanja (čl. 474).³¹ Budući da se, pre oglašavanja javne prodaje dužnikovih nepokretnih stvari morao prethodno pribaviti izveštaj od nadležnog suda o postojanju tereta na nepokretnosti, kod nepokretnih stvari bi proteklo mnogo više vremena od momenta popisa do objavljivanja oglasa, nego kod pokretne imovine.³² Prodaja na licitaciji stvari vrednosti veće od 1000 poreskih groša morala se oglasiti ne samo u mestu prodaje i u okružnoj varoši, već i putem novina (čl. 476).³³ Zakonskom izmenom iz 1898. godine propisano je da se oglas morao ponoviti triput.³⁴

Izvršna vlast bila je dužna da na vreme (podvukla M. K.) pozove na javnu prodaju dužnika, intabulisane poverioce, procenitelje imanja i smesničare (čl. 478).³⁵ Kako je formulacija „na vreme” bila krajnje neodređena i neprecizna, izmenom Zakonika iz 1898. godine precizirano je da pomenuta lica moraju biti pozvana najkasnije četiri dana pre zakazane javne prodaje.³⁶ Autor ove dopune očigledno je bio mišljenja da je potrebno jasnije opredeliti taj rok jer je neblagovremen poziv predstavljao osnov za podizanje tužbe za poništaj neuredne javne

²⁸ Mišljenje o predloženim dopunama i izmenama u postupku sudskom za građanske parnice od 1865. god. od 2. aprila 1873. godine, AS, MP, 1872, dok. br. 4, l. 30.

²⁹ Andra Đorđević, Teorija građanskog sudskog postupka s pogledom na Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama za Kraljevinu Srbiju II (prir. D. Arandelović), Beograd 1923, 174.

³⁰ Živojin M. Perić, „O prodaji za izvršenje odluka sudskih”, Policijski glasnik – Službeni list Ministarstva unutrašnjih dela, br. 9 od 1. marta 1909, Beograd, 65-66.

³¹ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

³² Ž. M. Perić, D. Arandelović, Građanski sudski postupak – predavanja na Pravničkome fakultetu, drugi deo: o izvršenju odluka sudskih, prva knjiga, Beograd 1912, 209-211.

³³ Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama za Knjažestvo Srbiju (u daljem tekstu: Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna), Beograd 1865.

³⁴ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

³⁵ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

³⁶ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

prodaje. Na javnoj prodaji mogli su se nadmetati svi osim maloletnika, prezaduženih lica i raspikuća, činovnika koji vrši prodaju i lica čije se imanje prodaje, odnosno izvršnog dužnika (čl. 479).³⁷

Izvršni dužnik nije mogao učestvovati u javnom nadmetanju ali je, prema odredbama neozakonjenog projekta zakonskih izmena i dopuna iz 1891. godine, u svakom trenutku mogao sprečiti prodaju isplatom tražbine koja je predmet izvršenja policijske vlasti, čak i na sam dan prodaje, sve dok dotično dobro po zakonskim odredbama nije oglašeno za ustupljeno. Jedina obaveza dužnika u tom slučaju bila je da nadoknadi sve nastale troškove. Štaviše, autor projekta, ministar unutrašnjih dela Jovan Đaja predvideo je i mogućnost da dužnik na licitaciju dovede kupca sa kojim je zaključio kupoprodajni ugovor, ukoliko je dogovorena cena dovoljna da se iz nje mogu namiriti sve dosuđene, prijavljene tražbine (čl. 490a).³⁸ Razumljivo je što je inicijativa za ovakvu zakonsku izmenu koja bi znatno olakšala procesni položaj izvršnog dužnika potekla od ministra unutrašnjih dela jer je on, kao resorni starešina policijskih organa nadležnih za sporovođenje izvršenja, bio najbolje upoznat sa potresima koje je javna prodaja vrednijih stvari mogla izazvati u životima dužnika i njihovih porodica.

Kupac pokretne stvari bio je dužan da položi iznos kupoprodajne cene u gotovom novcu odmah po okončanju licitacije, dok je kupcu nepokretnosti za istu radnju bio ostavljen osmodnevni rok (čl. 482).³⁹ Isti rok bio je predviđen i u parničnom zakoniku iz 1860. godine (čl. 258),⁴⁰ čija su brojna rešenja preuzeta u novom procesnom zakonodavstvu. Ipak, kako se navedeni rok u praksi pokazao prekratkim, zakonskom izmenom odredbe čl. 482 iz 1885. godine on je udvostručan.⁴¹

Ukoliko kupac ne bi položio novac u propisanim rokovima, policijska vlast bi naredila novu javnu prodaju, ovaj put na njegov trošak i štetu (čl. 484),⁴² jer je njegovom opstrukcijom postupka došlo do odugovlačenja sa ovom hitnom izvršnom radnjom. Za sve vreme važenja procesne kodifikacije norma čl. 484 je zadržana u prvobitnoj verziji, samo je 1885. godine dopunjena obavezom nadležne administrativne vlasti da zakaže novu javnu prodaju najkasnije za mesec dana od momenta kada isteknu prekluzivni rokovi u kojima je kupac bio dužan da položi

---

³⁷ Ibid.

³⁸ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 12.

³⁹ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁴⁰ Zakonik iz 1860. godine.

⁴¹ Zakon o izmenama i dopunama u Zakonu o postupku sudskom u građanskim parnicama od 19. aprila 1885. godine (u daljem tekstu: Izmene iz 1885. godine), Zbornik zakona i uredaba u Kraljevini Srbiji, br. 41/1885.

⁴² Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

dugovanu novčanu svotu.⁴³ Ministar unutrašnjih dela Jovan Đaja je u svom neozakonjenom projektu iz 1891. godine insistirao na skraćenju tog roka na 25 dana (čl. 497 st. 2 projekta).⁴⁴

Ukoliko se nepokretno dobro prodato na licitaciji nalazilo u posedu zakupca koji je svoj ugovor sa izvršnim dužnikom pribeležio, nadležna vlast bi naložila zakupcu da zakupnu cenu nadalje plaća novom sopstveniku, kome je bio dužan i da preda stvar po isteku zakupnog roka (čl. 494).⁴⁵ Zakonskom izmenom iz 1891. godine predloženo je, međutim, da se u slučaju kada zakupac ne poseduje sudsko rešenje kojim se pribeležka kao sredstvo obezbeđenja njegovog potraživanja usvaja, prodato dobro može odmah od njega oduzeti i predati kupcu na lični zahtev (čl. 502 projekta).⁴⁶

Kako bi se obezbedila efikasnija naplata potraživanja izvršnih poverilaca, predviđena je i zakonska mogućnost da se, u slučaju da dužnik nema imovine ali ima primanja od trećeg lica, od tog lica, ako ono na to pristane, naplati dug (čl. 497).⁴⁷ Sudije Kragujevačkog okružnog suda su, u okviru svog odgovora na neozakonjeni projekat izmena i dopuna Zakonika iz 1872. godine, predložile da se ova odredba u određenom pravcu dopuni. Naime, one su sugerisale da bi pojam „primanja od trećih lica” trebalo proširiti i na prinovak i priplod ženinog imanja, budući da ne bi bilo pravično da se muž „zaklanja za ženu”, izbegavajući svoje poverioce. Tim pre bi trebalo usvojiti ovu dopunu jer na isti način pomenutu zakonsku normu tumači i Kasacioni sud. Na kraju krajeva, rezonuju sudije, muž izdržava ženu te bi tako prinovak i priplod ženinog imanja trebalo da predstavljaju njegovu sopstvenost.⁴⁸

Javne prodaje dužnikovih nepokretnosti je, prema slovu zakona, bilo moguće organizovati u različitim okruzima ukoliko bi to bilo potrebno radi namirenja prijavljenih potraživanja u celosti. Kada bi svi poverioci namirili svoja dugovanja obligacija bi se vraćala dužniku, a ako dug ne bi bio u potpunosti izmiren, isprava bi ostajala u rukama poverilaca uz naznaku koliki je preostali dugovani iznos. Izvršni dužnik i druga lica koja bi ometala javnu prodaju i izvršenje presude uopšte, bila bi kažnjavana po odredbama krivičnog zakonika (čl. 498-500).⁴⁹

⁴³ Izmene iz 1885. godine.

⁴⁴ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 12.

⁴⁵ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁴⁶ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 13.

⁴⁷ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁴⁸ Primenbe na predlog zakona o izmenama i dopunama Zakonika o postupku sudskom u građ. parnicama od 2. februara 1873. godine, AS, MP, 1872, dok. br. 4, l. 8.

⁴⁹ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

Smatra se da je javna prodaja neuredna kada popis, oglašavanje javne prodaje i sama licitacija nisu izvršeni po zakonskim propisima, ili ukoliko su nadmetači bili u dogovoru u cilju što jeftinije prodaje, tako da pravog nadmetanja zapravo nije ni bilo (čl. 501).⁵⁰ Ministar unutrašnjih poslova Jovan Đaja je 1891. godine sugerisao dopunu zakonske norme u tom smislu da se razlozima za poništaj javne prodaje obuhvate i dokazana zloupotreba i nesavesnost činovnika ili organa koji je prodaju vršio u nameri da ma kojoj strani pričini štetu ili donese korist (čl. 514 st. 3 projekta).⁵¹

Obrazložena tužba za poništaj neuredne javne prodaje mogla se, prema prvobitnoj verziji čl. 502 podneti u objektivnom roku od 15 dana od dana prodaje ili u subjektivnom roku od 15 dana od dana saznanja za javno nadmetanje, kada se radilo o licima koja niti su prisustvovala licitaciji, niti su na nju bila pozvana.⁵² Kako se u praksi pokazalo celishodnijim da se rok jednoobrazno opredeli, zakonskim izmenama iz 1898. godine ova norma je pojednostavljena tako da je petnaestodnevni rok za podnošenje tužbe tekao za sva zainteresovana lica od istog momenta, a to je momenat kada je javna prodaja okončana.⁵³ Kao i na mnogim drugim mestima, i ovde je ministar Jovan Đaja, u cilju povećanja procesne efikasnosti, predlagao skraćenje zakonskog roka na sedam dana od svršetka javne prodaje (čl. 515 st. 1 projekta).⁵⁴

Zakonikom iz 1865. godine nije propisano dalje postupanje sa rešenjem kojim je odlučeno o urednosti sporne javne prodaje. Zato je ministar Jovan Đaja u svom nacrtu ovu zakonsku prazninu popunio normiranjem da protiv rešenja prvostepenog suda kojim se licitacija poništava ne bi trebalo dozvoliti ulaganje žalbe (čl. 516 st. 1 projekta). Protiv rešenja kojim se prodaja kao uredna odobrava bila je dozvoljena, prema neozakonjenom projektu, žalba Kasacionom sudu u roku od pet dana od prijema rešenja. Zbog hitnosti stvari, kasaciona vlast bi bila dužna da reši o žalbi u daljem roku od sedam dana od prijema sudskih akata (čl. 518 st. 2 i 3 projekta).⁵⁵

Javna prodaja pokretnih stvari nije se mogla poništiti, sem u slučaju dokazanih zloupotreba i nezakonitih radnji preduzetih od strane izvršilaca prodaje ili kupca (čl. 506),⁵⁶ a Jovan Đaja dodaje i ako je stvar nepotrošna, ili njena tržišna vrednost prelazi iznos od šest stotina dinara a prodata je ispod polovine procenje-

---

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 15.

⁵² Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁵³ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

⁵⁴ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 15.

⁵⁵ Ibid., l. 16.

⁵⁶ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

ne vrednosti (čl. 522 st. 4 projekta).⁵⁷ U svakom slučaju, bilo da se radilo o poništaju prodaje pokretnih ili nepokretnih stvari, sud bi stranu koja je skrivila poništaj osudio i na plaćanje sudskih taksi (čl. 508).

Sud nije izdavao kupcu svedodžbu (tapiju) pre isteka petnaestodnevno roka za ulaganje žalbe ili, pak, ukoliko je žalba uložena, pre nego što bi rešenje kojim se odlučivalo o žalbi postalo izvršno (čl. 507).⁵⁸ U slučaju poništaja neuredne javne prodaje, nadležna policijska vlast je bila dužna da zakaže novu licitaciju u narednom roku od deset dana od prijema službenog izveštaja (čl. 509),⁵⁹ i da na nju pozove i prvobitnog kupca (čl. 490).⁶⁰

Ministar unutrašnjih poslova Jovan Đaja predlagao je, da se u cilju veće efikasnosti, stavi u nadležnost njegovog resornog ministarstva izdavanje posebnih pravila koja bi predstavljala razradu i dopunu zakonskih rešenja, naravno bez izmena imperativnih zakonskih normi o izvršnom postupku. Pomenuta zakonska tumačenja važila bi nakon što bi ih Državni savet odobrio. Na poslovima popisa, nadalje sugeriše ministar, trebalo bi angažovati i bivše i penzionisane policijske činovnike kako bi ova hitna i neodložna izvršna radnja bila što pre sprovedena. Naročito bi pomoć dodatnog administrativnog osoblja bila dobrodošla ukoliko bi nadležne opštinske vlasti odugovlačile sa popisom imovine dužnika, u kom slučaju bi dnevnice angažovanih činovnika trebalo isplaćivati na teret opštinske kase (čl. 526 projekta).

Resorni ministar završava svoj vrlo detaljni projekat odredbom koja se odnosi na slučaj kada je popisano imanje toliko neznatne vrednosti da se njegovom prodajom ne bi mogli podmiriti čak ni troškovi izvršnog postupka. Tada imanje, stav je ministra, ne bi trebalo izlagati prodaji, izuzev ukoliko bi poverilac izjavio da će eventualni manjak za te troškove on podmiriti (čl. 527 projekta).⁶¹

4. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Na značaj koji su javnoj prodaji kao završnoj etapi u procesu prinudnog namirenja poveriočevog potraživanja pridavali svi zakonodavni činioci ukazuje živa i ozbiljna diskusija vođena između autora zakonskog nacrtu Rajka Lešjanina i članova Savetske komisije u pogledu brojnih projektovanih zakonskih rešenja iz

---

⁵⁷ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 17.

⁵⁸ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁵⁹ Zakonik iz 1865. godine sa izmenama i dopunama.

⁶⁰ Zakonik iz 1865. godine bez izmena i dopuna.

⁶¹ Izmene i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, AS, MP, 1904, f. 34, dok. br. 33, l. 17-18.

ove oblasti. Predmet rasprave bili su, između ostalog, rokovi za sprovođenje izvršenja putem usmenog javnog nadmetanja, odugovlačenje sa izvršenjem presude, kao i tužbe za poništaj neuredne javne prodaje. Detaljni pretres zakonskog projekta imao je za cilj da se skrate zakonski rokovi, da se što brže i efikasnije okonča ova izvršna radnja uz minimalno remećenje svakodnevnog života izvršnog dužnika, te da se što više formalnosti vezanih za izvršni postupak stavi u nadležnost administrativnih vlasti.

Sve zakonske izmene koje su usledile nakon stupanja na snagu Zakonika iz 1865. godine bile su usmerene na preciziranje odredaba o javnoj prodaji koje su, kao nedovoljno jasne i nedvosmislene, rađale nedoumice i protivrečno postupanje u sudskoj praksi. S druge strane, autori neozakonjenih projekata izmena i dopuna procesnog zakonodavstva iz 1872. i 1891. godine insistirali su na skraćanju rokova za usmeno javno nadmetanje i na jačanju procesne discipline sankcionisanjem neažurnog postupanja nadležnih policijskih vlasti koje je vodilo odugovlačenju postupka.

Pisac nacрта iz 1892. godine, ministar unutrašnjih poslova Jovan Đaja je čak, u cilju poboljšanja procesnog položaja izvršnog dužnika, sugerisao da se usvoji rešenje prema kojem bi on u svakom momentu do okončanja javne prodaje mogao da je spreči dobrovoljnim izvršenjem dugovane prestacije. Ministar Đaja je predlagao i angažovanje dodatnog administrativnog personala na poslovima izvršenja i poveravanje posebnih ovlašćenja ministru unutrašnjih dela na osnovu kojih bi on mogao da donosi posebna pravila kao razradu zakonskih normi.

Bez obzira na njihovu heterogenost i po sadržini i po vremenu nastanka, sve projektovane i usvojene zakonske izmene imale su isti cilj – poboljšanje procesne pozicije izvršnog dužnika kao slabije strane u postupku, i što brže i pravilnije sprovođenje javne prodaje kao vrlo delikatne i osetljive, ali u mnogim slučajevima istovremeno i neizbežne procesne radnje.

LITERATURA I IZVORI

- Arandelović Dragoljub, „Šta se ne može uzeti u popis za izvršenje sudskih odluka? (Objašnjenje § 471. sudskog postupka u građanskim parnicama)”, *Policijski glasnik – Službeni list Ministarstva unutrašnjih dela*, br. 9 od 16. novembra 1908, Beograd, 363-364.
- Blagojević T. Borislav, *Načela privatnoga procesnoga prava*, Beograd 1936.
- Đorđević Andra, *Teorija građanskog sudskog postupka s pogledom na Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama za Kraljevinu Srbiju II* (prir. D. Arandelović), Beograd 1923.
- Perić M. Živojin, „O prodaji za izvršenje odluka sudskih”, *Policijski glasnik – Službeni list Ministarstva unutrašnjih dela*, br. 9 od 1. marta 1909, Beograd, 65-66.

- Perić M. Živojin, Arandelović Dragoljub, *Građanski sudski postupak – predavanja na Pravničkome fakultetu, drugi deo: o izvršenju odluka sudskih*, prva knjiga, Beograd 1912.
- Zakon o izmenama i dopunama u Zakonu o postupku sudskom u građanskim parnicama od 19. aprila 1885. godine, *Zbornik zakona i uredba u Kraljevini Srbiji*, br. 41/1885.
- Zakonik o postupku sudejskom u građanskim parnicama za Knjažestvo Srbiju, Beograd 1860.
- Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama, Arhiv Srbije, fond *Državni savet*, 1865, dok. br. 53.
- Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama od 26. januara 1865. godine, Arhiv Srbije, fond *Državni savet*, 1865, dok. br. 53.
- Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama za Knjažestvo Srbiju, Beograd 1865.
- Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama sa svima izmenama i dopunama, Krf 1917.
- Izveštaj Komisije Državnom savetu od 14. decembra 1864. godine, Arhiv Srbije, fond *Državni savet*, 1865, dok. br. 53.
- Izmenе i dopune u glavi osamnaestoj građanskog postupka, o izvršenjima, Arhiv Srbije, fond *Ministarstvo pravde*, 1904, f. 34, dok. br. 33.
- Mišljenje o predloženim dopunama i izmenama u postupku sudskom za građanske parnice od 1865. god. od 2. aprila 1873. godine, Arhiv Srbije, fond *Ministarstvo pravde*, 1872, dok. br. 4.
- Pismo Ministra pravde Državnom savetu od 23. novembra 1864. godine, Arhiv Srbije, fond *Državni savet*, 1865, dok. br. 53.
- Pretpis Ministra pravde svim sudovima od 28. oktobra 1872. godine, Arhiv Srbije, fond *Ministarstvo pravde*, 1872, dok. br. 4.
- Primedbe na predlog zakona o izmenama i dopunama Zakonika o postupku sudskom u građ. parnicama od 2. februara 1873. godine, Arhiv Srbije, fond *Ministarstvo pravde*, 1872, dok. br. 4.
- Primjetbe Užičkog okružnog suda na predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o post. sudskom u građanskijem parnicama od 12. februara 1873. godine, Arhiv Srbije, fond *Ministarstvo pravde*, 1872, dok. br. 4.

Maša M. Kulauzov, Ph.D., Associate Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
M.Kulauzov@pf.uns.ac.rs

Public Execution Sale According to Provisions of Civil Procedure Legislation from 1865

Abstract: *The article sheds light on provisions of Code of Civil Procedure from 1865 concerning public execution sale as the last stage in process of execution of court decisions. Public auction of debtor's movable and immovable property held by police authorities is conducted in order to satisfy unpaid creditor's obligations which debtor did not want to discharge free willingly. Given the delicacy and sensitivity of public sale that can cause serious disturbances for execution debtors, provisions regarding execution sale had been very carefully drafted after thorough and detailed discussion between the author of the draft and the State Council's Commission. Aforementioned discussion was meticulously scrutinized in this paper. Analysis of original provisions of Code from 1865 along with all its amendments and supplements undoubtedly showed that debtor, as the weaker party, enjoyed special protection under law. Firstly, he had the right to select and indicate to the authorized official the property which was to be sold at public auction. If some irregularities occurred in the conduct of the execution sale, debtor was entitled to address to court and request its nullification. Minister of internal affairs Jovan Đaja in his draft from 1891 even suggested that debtor should be allowed to pay his debt in every moment until the public sale has ended. Beside bettering debtor's position, Code amendments, as well as the drafts from 1872 and 1891 that never came into effect, proposed various measures in order to make execution process more effective and faster. These measures were also examined in this article.*

Keywords: *Drafts, civil procedure legislation, civil proceedings, execution of verdict, public execution sale.*

Datum prijema rada: 19.11.2019.